

Bilgi Yönetimi Dergisi

Cilt: 5 Sayı: 1 Yıl: 2022

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/by>

*Hakemli Makaleler
Araştırma Makalesi*

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 21.12.2021
Kabul tarihi: 09.02.2022
Erken görünüm: 25.04.2022
Yayınlanma tarihi: 30.06.2022

Article Info

Date submitted: 21.12.2021
Date accepted: 09.02.2022
Date early view: 25.04.2022
Date published: 30.06.2022

Anahtar sözcükler

*Kent Kültürü, Kütüphane, Toplu
Konut İdaresi (TOKİ)*

Keywords

*Urban Culture, Library,
Housing Development
Administration (TOKI)*

DOI numarası

10.33721/by.1039255

ORCID

0000-0001-5985-1836 (1)

0000-0003-2496-7315 (2)

Türkiye’de Toplu Konut İdaresi (TOKİ) Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Kütüphanelerin Yeri*

*The Place of Libraries in the Housing Development
Administration (TOKİ) Urban Transformation Practices in
Turkey*

Fatma Nur KÖSE

Ürgüp Tahsinağa İlçe Halk Kütüphanesi, fnd.041@gmail.com

Mehmet Ali AKKAYA

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim
Üyesi, mali7akkaya@gmail.com

Öz

Toplumsal ve sosyal yaşamın bir parçası olan kentler, oluştukları andan itibaren toplumsal süreç ve değişkenlerini etkileyen ve onlardan en çok etkilenen unsurlardan biri olarak günümüzdeki formlarına ulaşmıştır. Özellikle Endüstri Devrimi, kentlerde sosyal, kültürel ve toplumsal birçok değişikliğin çıkış noktası olmuştur. Yaşanan değişim ise kent ve insan ilişkisini farklılaştırmış, kentleşme ve kentli olmak toplumsal yaşamın genel yönelime dönüşmüştür. Türkiye özelinde 1950’li yıllardan itibaren iç göç hareketleri ile birlikte nüfus kentlerde yoğunlaşmaya başlamış kentleşme hız kazanmış, kentler yaşamın her yönü üzerinde doğrudan etkili karmaşık ve dinamik sistemler haline dönüşmüşlerdir. Kentleşmenin hız kazanması ve kentlerde artan konut, alt yapı, ulaşım gibi teknik ve sosyo-kültürel problemler, kentsel dönüşüm kavramının ortaya çıkmasına ve önem kazanmasına neden olmuştur. Kentsel dönüşüm uygulamalarında gereken önemi bulamamış olmasına rağmen, kentlerin kültürel ve sosyal sorunlarını çözüme kavuşturacak en önemli unsurlardan biri de sosyal donatı alanlarıdır. Bilgi merkezlerinin en yaygın ve toplumsal anlamda en bilinen türü olan kütüphaneler, sosyal donatı alanlarının içerisinde yer almaktadır. Kent yaşamında, toplumsal ve kültürel uyum probleminin önüne geçerek ortak bir kent kültürünün benimsenmesini, sundukları hizmetlerle kentli olmayı ve kente uyum sağlamayı kolaylaştıran kütüphaneler kentsel dönüşüm projelerinde yeterince dikkate alınmamaktadır. Aynı zamanda çalışmanın hipotezini de oluşturan bu tablo, araştırmanın da çıkış noktasıdır. Bu çalışmada, Türkiye’de kentsel dönüşüm projelerinde sosyal donatı alanı olarak kütüphanelerin uygulama içerisindeki payının ortaya konması amaçlanmıştır. Söz konusu amaç doğrultusunda, ülkemizde kentsel dönüşüm projelerinin planlayıcısı ve yürütücüsü konumunda olan Toplu Konut İdaresi (TOKİ)’nin kamuoyu ile paylaştığı resmi bilgiler dikkate alınmış ve kentsel dönüşüm projeleri incelenmiştir. İncelemelerin ayrıntısı için veri ve belge analizinden yararlanılmıştır. Elde edilen verilere göre, Türkiye’de kentsel dönüşüm uygulamalarında (toplam 3.387 uygulama) sosyal donatı alanlarına yer verilse dâhi (%42,60), sosyal donatı unsuru olarak kütüphanelerin kentsel dönüşüm projeleri içerisindeki payı (%1,09) kabul edilebilir düzeyde değildir. Dünyada en yoğun kentsel dönüşüm uygulamasının yürütüldüğü ülkelerden biri olmamıza karşın, araştırma kapsamında elde edilen rakamlar ve ayrıntıları, dönüşüm uygulamalarında sosyal donatı alanlarının, özellikle de kütüphanelerin çok aklı getirilmediğini ortaya koymaktadır. Sürecin tüm paydaşlarına çok yönlü sorumluluklarını anımsatmayı arzulayan çalışma, bu soruna dikkat çektiği ve sorunun çözümüne katkı sağladığı ölçüde başarılı olacaktır.

* Bu makalenin araştırma ve yayın süreci “Araştırma ve Yayın Etiğine” uygun şekilde yürütülmüştür.

**Bu makale, 2021 yılında Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan “Kent Olgusu, Türkiye’de Kentsel Dönüşüm ve Kentsel Dönüşümde Bilgi Merkezleri” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Abstract

Cities are a part of communal and social life. Since the earlier times that they were formed, they have reached their present forms through the influences of social processes and variables. Especially the Industrial Revolution has become the starting point of many social, cultural, and societal changes in cities. After the industrial revolution, the relationship between the city and people has made progress. In addition, urbanization and being urban have gained importance. In Turkey, since the 1950s, with domestic migration movements, the population started to concentrate in the cities, and urbanization accelerated. Cities have turned into complex and dynamic systems that directly affect every aspect of life. As a result of urbanization, the increase in technical and socio-cultural problems such as housing, infrastructure, and transportation in cities has prompted urban transformation. In this sense, the concept of urban transformation has gained importance day by day. Social reinforcement areas, which are the most important elements to solve cities' cultural and social problems, have not critical importance in urban transformation applications. Libraries, the most common socially known information center, are located within the social reinforcement areas. Libraries prevent social and cultural harmony in urban life and ensure the adoption of a distinct urban culture. Libraries, which make it easier to be an urbanite and adapt to the city with their services, are not considered in urban transformation projects. This situation, which also shapes the study's hypothesis, is the starting point of the research. This study aims to reveal the share of libraries as a social reinforcement area in urban transformation projects in Turkey. In line with this, the official information shared with the public by Housing Development Administration (TOKİ), the planner and executive of urban transformation projects in the country, was taken into account, and urban transformation projects were examined. According to the data obtained, there are certain applications for urban transformation applications (in total, 3,387) in Turkey that include social reinforcement areas (42.60%). The share of libraries in these projects as a social reinforcement element (1.09%) is not at an acceptable level. Turkey is one of the countries where the most intensive urban transformation application is carried out globally. However, the figures and details obtained within the scope of the research show that social reinforcement areas, especially libraries, are not given much importance in urban transformation projects. The study will be successful when it draws attention to this problem and is considered as a solution.

1. Giriş

Kentler insanların bir arada yaşama istekleri doğrultusunda kurulan ve kuruldukları andan itibaren uygarlığın ve gelişmişliğin göstergesi konumunda olan sosyal ve toplumsal yerleşim birimleridir. Kentler tarihsel süreçte, içinde bulunan toplumun tarihi, siyasal, yönetsel, ekonomik ve kültürel faaliyetlerinden etkilenerek günün koşullarına uyum sağlamış ve değişim göstermiştir. Özellikle Endüstri Devrimi kentlerde ekonomik, toplumsal ve kültürel birçok değişikliğin kaynağını oluşturmuştur. Endüstri Devrimi sadece üretim faaliyetlerini değiştirmekle kalmamış, kentlerde artan iş gücü ihtiyacı ve istihdam koşulları nüfusun kentlere yoğunlaşmasını sağlayarak hızlı kentleşme sürecini başlatmış ve kent-insan ilişkisinin yapısı değişerek bugünkü boyutlara ulaşmıştır. Değişen kent anlayışı ve hızlı kentleşmenin kentlerde yarattığı teknik sorunlar kentsel dönüşüm faaliyetlerinin çıkış noktasını oluşturmuştur.

Kentler ilk oluşmaya başladıkları andan itibaren yenilenmeye ve dönüşüme ihtiyaç duymuştur. Tarihin ilk dönemlerinden itibaren deprem, yangın, sel, işgal vb. siyasal ve doğal sebepler kentlerin büyük yıkımlara uğramasına yol açmıştır. Fakat o yerde ekonomik nedenler var ise kent tekrar yenilenmiş, dönüşüme uğramış ve varlığını devam ettirmiştir (Tekeli, 2021 s. 308). Fakat kavramsal olarak kentsel dönüşümün ortaya çıkışı 2. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşmiştir. Avrupa ülkelerinde 2. Dünya Savaşının kentlerde yarattığı tahribatı ve yıkımı onarmak amacı ile ortaya çıkan kentsel dönüşüm faaliyetleri, Endüstri Devrimi ile algı farklılığı yaratan ve önem kazanan kent olgusunda yeni bir yönelimi ifade etmektedir. Endüstri Devrimi ile hız kazanan kentleşmenin kentlerde yarattığı teknik ve sosyal sorunları çözmek için kentsel dönüşüm projeleri uygulamaya geçirilmiştir. Türkiye’de ise kentsel dönüşüm kavramının önem kazanması tarımda makineleşmenin kentler üzerindeki etkilerinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye’de kentleşme politikaları gereğince 1950’den önce tarımsal faaliyetlere önem verilmiş ve kırsal nüfus desteklenmiştir. Fakat 1950’li yıllarda değişen politikalar sonucu endüstrinin önem kazanması ve tarımda makineleşmeye geçilmesi Türkiye’de kentleşme hareketlerine hız kazandırmıştır. Hızlı ve plansız kentleşmenin sonucu olarak kentlerde oluşan konut yetersizliği, gecekondulaşmayı ve kalitesiz üretilen konutları beraberinde getirerek kentleri alt yapı, ulaşım gibi teknik ve sosyal birçok sorunla karşı karşıya bırakmıştır. Bu sorunların yanı sıra 1999 Marmara depreminde çok sayıda insanın kalitesiz üretilen konutlar nedeniyle enkaz altında kalarak hayatını kaybetmesi kentlerdeki sorunları göz önüne sermiş ve kentsel dönüşüm kavramı yasal dayanaklarla ülke politikalarının arasına girmiştir. Günümüzde hala Türkiye için oldukça büyük önem taşıyan kentsel

dönüşüm projelerinin ülke genelinde yasal uygulayıcısı ve yürütücüsü Toplu Konut İdaresi (TOKİ) Başkanlığı'dır.

TOKİ kapsamında uygulamaya konan kentsel dönüşüm projelerinde kentlerin sadece insanların barınma ve güvenlik ihtiyaçlarının ötesinde sosyal ve kültürel faaliyetlerini de gerçekleştirebilecekleri kamusal alanlara yer veren toplum odaklı uygulamalar son yıllarda önem kazanmış, sosyal donatı alanları kentsel dönüşüm projelerinde yer almaya başlamıştır. Kentte yaşayan insanların birbirleri ile iletişim kurdukları mekânlar olan kamusal mekânlar kentsel dönüşüm projelerine sosyal donatı alanları olarak eklenmiştir (Toplu Konut İdaresi – Sosyal donatılar, 2022). Toplu Konut İdaresi Kaynaklarının Kullanım Şekline İlişkin Yönetmelik (2002)'te ise sosyal sosyal donatı; “Toplu konut alanı içinde yaşayan nüfusun sosyal hayatının devamını sağlamak için gerekli olan; okul, sağlık ve spor tesisleri, kütüphane, kreş, sinema, tiyatro, konferans salonu, karakol, postane, ibadethane, ticaret ve hizmet tesisleri ve benzeri sosyal tesisler ile çocuk parkları, rekreasyon alanları, kent mobilyaları, meydan düzenlemeleri ve benzeri çevre düzenlemesi işlerinin bütünü” olarak tanımlanmış ve kütüphane adına açık bir gönderme yapılmıştır.

Kütüphaneler, kentsel dönüşüm uygulamalarında da binaların inşasında referans alınan ve bağlayıcı mevzuat olan *Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği*nde, “kültürel tesis alanı” başlığında, toplumun kültürel faaliyetlerine yönelik hizmet vermek üzere halk eğitim merkezi, sergi salonu, sanat galerisi, müze, konser, konferans, kongre salonları, sinema, tiyatro ve opera gibi fonksiyonların yer aldığı kamu veya özel mülkiyetteki alanlar arasında gösterilmiştir (Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, 2014).

Kentlerde yaşayanlar ve kente daha sonradan dâhil olanların kent içerisindeki kamusal alanlarda karşılaşarak etkileşim kurmaları, kentlerde ortak yaşam kuralları ve organizasyonu bozmayacak şekilde kentlileşmeleri, ortak bir kent kültürü etrafında bir araya gelmeleri kentlerdeki sosyal donatı alanları ile mümkündür. Sosyal donatı alanlarından biri olarak kentte yaşayan bireylerin kültürel ve sosyal hayatında önemli rol oynayan kütüphaneler, bilgi merkezlerinin bir türü olarak kentin tarihsel süreçte edindiği kendine özgü kültürel öğelerini barındıran önemli sosyal-kültürel kurumlardır.

Hizmet standartları, amaçları ve topluma karşı edindikleri görevleri açısından bilgi merkezleri; kentli olma bilincine yardımcı olarak kent hayatını düzenleyen, kentlerin sorunlarına çözüm üreten, kent kültürel hayatına katkıda bulunarak onu geliştiren, tanıtan, koruyan ve tarihi kültürel mirasın toplum içerisinde yaşamasını sağlayan, kentin kültürel değerlerine sahip çıkan kurumlardır (Odabaş, Akkaya ve Polat, 2020, s.31).

Toplumsal gelişmenin en somut ölçütü ve yansıması (Yılmaz, 2016, s. 37) olan kültür üretimi ve birikiminin günümüzde ağırlıklı olarak kentlerde yaşanır hale gelmesi, kültür kurumu kimliği ile kütüphaneleri de kent yaşamında farklı bir noktaya taşımış durumdadır. Arşiv ve müzelerle birlikte insanlığın en önemli bellek kurumlarından biri olan kütüphanelerin kentin kültür iklimi içinde yer almasının ulusal mevzuatla sağlanması ve sürecin garanti altına alınması (Pilzer, 2016, s. 25), kent-kültür-kütüphane bütünleşmesini daha başarılı kılacaktır. Kent ve kentli yaşamındaki her değişim, kentin organik bir parçası olan kütüphanelerin görev ve sorumlulukları ile birlikte hizmet anlayışlarının da değişmesi anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle, arasında kentsel dönüşümün de yer aldığı farklı dinamiklerin kentte yarattığı yenilik kütüphanelerinin de kent, kültür ve kent kültürü üzerine yeni sorumluluklar ve görevler üstlenmeleri gerektiğinin ifadesidir. Bu da kütüphane paydaşlarının değişimi yaratan kavram ve katalizörleri yakından takip etme sorumluluğu getirmektedir.

“Kent kültürü bir kentin kimliğini belirleyen unsurlardan biridir. Kent kültürünün korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında kentlilik bilinci ve kente aidiyet duygusu kadar önemli olan diğer bir faktör de kentsel bellektir” (Akkaya ve Polat, 2020, s.122). Sosyal ve kültürel donatı alanlarından biri olan kütüphaneler -özellikle halk kütüphaneleri- bulunduğu kentin belleği olma özelliği ile kentin dünü, bugünü ve yarını arasında köprü kuran ve kentleşmenin toplumda yarattığı kırılmanın önüne geçerek ortak bir kent kültürü oluşturma ve kentli olma bilincine yardımcı kurumlardır. Bu nedenle kütüphaneler kentler için oldukça önem arz eden kurumlar olarak kentsel dönüşüm projelerinde sosyal donatı alanlarının arasında yer almalı ve gereken önem gösterilmelidir.

Bu çalışmada, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı sorumluluğunda ülkemizde yürütülen kentsel dönüşüm uygulamalarında sosyal donatı alanları ve bir sosyal donatı alanı olarak kütüphanelerin yeri ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Elde edilen veriler ışığında, günümüz kent yaşamının sosyal ve toplumsal uyum açısından en önemli birleştirici unsurlarından biri olan kütüphanelerin, bir kentin yenilenme

süreçlerinden biri olan kentsel dönüşüm uygulamalarında nerede durduğuna ilişkin genel bir tablonun ortaya konulmuştur. Söz konusu tablo, sürecin tüm paydaşları için anlamlı ve bir o kadar da üzerinde düşünülmesi gereken bir ulusal gerçekliği ortaya koymaktadır.

2. Önceki Çalışmalar

Türkiye’de kentsel dönüşüm uygulamalarında bilgi merkezlerinin önemine dikkat çeken pek fazla araştırma bulunmamaktadır. Akkaya (2020)’nın, *Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Bilgi Merkezleri: Yeni Bir Fırsat Mı Yoksa Tehdit Mi?* adlı çalışması, kentsel dönüşümde bilgi merkezlerinin önemi ve yerine dikkat çekmeyi amaçlamış ve bu doğrultuda bilgi merkezlerini bekleyen olası fırsat ve riskleri ortaya koymuştur. Çalışma Türkiye’de bu konuya dikkat çeken ve öncülük eden tek çalışmadır. Ancak çalışma kapsamında, kent olgusuna, kentsel dönüşümün tarihsel süreçlerine, kentsel dönüşüm uygulamalarında sosyal donatı alanlarına ve bilgi merkezlerinin toplumsal ve kültürel açıdan kentlerdeki önemlerine yer veren çalışmalar ulusal ve uluslararası literatürde incelenmiş, konuya ilişkin genel bir literatür haritası ortaya konulmuştur.

Konuyu, *Kent Planlamada Sosyal Donatı Alanı Kavramı ve Kütüphanelerin Tasarım İlkeleri*, adlı çalışmada ele alan Yavaş (2002), Türkiye’deki kentlerde sosyal donatı alanlarının yetersizliğine değinerek; bir kültür, eğitim ve öğretim kurumu olarak kütüphanelerin sosyal donatı alanları içerisindeki önemini belirtmiş ve kütüphanelerin tasarım ilkelerini inceleyerek öneriler sunmuştur. Çalışma kapsamında kavramsal olarak sosyal donatı alanı ve kütüphaneler anlatılmış ve İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi örnek olarak incelenmiştir. Başka bir çalışmada Akkar (2006), *Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı’daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye*, adlı çalışmada kentsel dönüşüm projelerinin amaçları ve dünyada farklı uygulama biçimlerini tanımlamayı amaçlamıştır.

Görgülü (2009), *Kentsel Dönüşüm ve Ülkemiz*, adlı çalışmada kentlerin tarihsel süreçte ekonomik, sosyal, kültürel, teknolojik ve yönetsel birçok faktörden etkilenerek mekânsal olarak değiştiklerini fakat hiç birinin endüstri ile birlikte küresel kente geçiş süreci kadar etkili olmadıklarını söyleyerek, kentsel dönüşüm kavramının ortaya çıkış sürecini Batı toplumlarından başlayarak anlatmaktadır. Başka bir çalışmada Koçak (2011), *Kent-Kültür İlişkisi Bağlamında Türkiye’de Değişen ve Dönüşen Kentler*, adlı çalışmada kent ve insan ilişkisine değinerek, kenti oluşturan unsurun sadece ev olmadığını kentlerin toplumsal hayata yön veren kültürel etkinliklerin yürütüldüğü mekânlar olduğunu vurgulamaktadır. Çalışmada kent ve kültür ilişkisi incelenerek, küreselleşmenin kent kültür hayatında yarattığı dönüşümler irdelenmiştir. Yılmaz ve Çitçi (2011), *Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açısından Türkiye’de Kentleşme Dönemleri*, adlı çalışmalarında kentleri tarihsel süreç içerisinde ve sosyo-ekonomik gelişmeler doğrultusunda incelemiştir.

Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen, ve Jochumsen (2013), *The Role Of Public Libraries in Culture-Led Urban Regeneration*, adlı çalışmalarında kentsel dönüşümde kütüphane kavramının gelişimi arasındaki ilişkiye odaklanarak kütüphanelerin toplumsal canlanma ve kültüre dayalı kentsel dönüşüme nasıl katkı sağladıklarını incelemiştir. Avrupa ve Kuzey Amerika’daki yenilikçi kütüphaneler çalışma kapsamında incelenmiş ve yenilikçi halk kütüphanelerinin kültür odaklı kentsel dönüşüm stratejilerine bir yanıt olarak tasarımlarını ve işlevlerini yenileyerek kentlerin imaj ve kimliğini değiştirdikleri ve kentsel çeşitliğe katkıda buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2015), *Kentsel Dönüşüm Projelerinin Yaşam Kalitesine Etkisi: İstanbul Karaköy Salıpaazarı Örneği*, adlı çalışmada kentsel dönüşüm projelerinin temel amacının kentleri daha nitelikli alanlar haline getirerek kentsel yaşam kalitesini arttırmak olduğunu söylemektedir. Bu doğrultuda çalışmada kentsel dönüşüm ve yaşam kalitesi kavramlarının gelişimi ulusal ve uluslararası düzeyde incelenerek saha çalışma alanı olan *Karaköy Salıpaazarı Liman Bölgesi* ile ilişkilendirilmiştir. Çalışmada İstanbul’un nitelikli bir kent planlamasına sahip olmadığı, kamusal ve sosyal donatı alanlarının nüfus talebi karşısında yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılarak, yaşam kalitesini arttırmak amacı ile çalışma süresince tespit edilen bir takım öneriler sunulmuştur. Diğer bir çalışmada Yazar (2015), *Kent Kültürü ve Kimliğine Tarihsel ve Kuramsal Bakış*, adlı çalışmada kent kültür ilişkisini tarihsel süreç içerisinde incelemiştir. Kent kültürü ortak yaşam-mekân-zaman pratikleri ve sembollerinin içerisinde barındırarak kuşaklar arası aktarılabilen yapısı ile kent bilinci aidiyeti, yerellik ve kentlilik gibi unsurlar ile sürekli bir dönüşüm yaşadığını söyleyerek bu unsurları ve kentin kültürel dönüşümünü detaylı bir şekilde incelemiştir.

Alparslan ve Tüter (2016), *Kentsel Dönüşüm Sürecinde TOKİ Uygulamaları ve Halkın Algılarına Göre Değerlendirilmesi*, adlı çalışmalarında kentsel dönüşüm projelerinin toplumsal yönü üzerinde durarak, kentsel dönüşüm projelerinde kentlerin sadece fiziksel özelliklerinin değil bunun yanı sıra ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik boyutlarının da kentsel dönüşüm projelerine eklenmeleri gerektiğini söylemektedir. Bireylerin ev alırken göz önünde bulundurduğu unsurları, konutun merkeze yakınlığı, alışveriş merkezlerinin varlığı, hastane ve okul hizmetleri gibi sosyal donatı alanlarına uzaklıkları olarak sıralayarak, şehir merkezlerine uzak olarak inşa edilen toplu konut projelerinde bu unsurların olmaması sebebi ile yaşayan insanların her türlü ihtiyaçlarının karşılamada yetersiz kaldıklarını ve memnuniyet durumlarının önemli ölçüde etkilendiğini savunmaktadır. Başka bir çalışmada Hayta (2016), *Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı*, adlı çalışmada günümüzde kentlerin, küreselleşmeyle birlikte yaşadığı değişimleri konu almıştır. Endüstrileşmenin sonucu olarak kentlerde artan nüfusun ve kentleşmenin kentler üzerindeki olumsuz etkilerine değinerek, kent içerisindeki sorunların çözüme kavuşturulamadığı gibi kentlerin bu sorunlar ile şekillendiklerini ve küreselleştiklerini söylemektedir. Küreselleşmenin sonucu olarak kentlerin mevcut kültürel birikimlerini koruyamadıklarını, küresel kültürün dünya üzerindeki tüm kentleri tekdüze hale getirdiğini savunmaktadır.

Tekkanat ve Türkmen (2018), *Tarih Boyunca Kent Formlarının Biçimleniş Üzerine Bir İnceleme*, adlı çalışmalarında kentlerin oluştukları andan itibaren fiziksel, toplumsal, ekonomik, politik ve idari faktörler ile şekillenerek tarihsel süreç içerisinde gelişme kaydettiklerini, daha sonra kenti şekillenen unsurlara teknolojik ve bilimsel gelişmelerin eklendiğini ve kent olgusunun zaman içerisinde taşıdığı anlam ve boyutunun değiştiğini söylemektedirler. Aynı zamanda çalışmada kentleri etkileyen bir başka unsurun da içerisinde yaşayan toplumların değişen kent algısı ve kentlere bakış açısı ve taleplerinin değişmesi olduğu, bunun sonucu olarak bireylerin talep ve isteklerinin kentlere yansımalarının, kentsel mekânların değişmesine yol açtığı, kentleri etkileyen ana unsurun toplumların değişen kent algıları ve talepleri ile değişen yaşam tarzları ve tüketim alışkanlıklarının sonucu olduğu vurgulanmıştır.

Nılâ Stratone (2019), *The Urbanization Of Rural Communities, Between The Social Need And The Urban Culture Invasion*, adlı çalışmada kırsal-kentsel farklılıklar ve kır-kent arasındaki göç hareketlerini incelemiştir. Göçlerin olumlu sonucu olarak kırsal alanların teknoloji ve bilgi birikiminin artması ve kırsal alanların yaşam kalitesi ile eğitim düzeyinin arttığı belirtilmiştir. Göç hareketlerinin olumsuz sonuçları ise, kır-kent ayrımının bulanıklaşarak kırsal alanlardaki kültürel ve folklorik özelliklerin ve geleneksel unsurların ortadan kaybolduğu şeklinde açıklanmaktadır. Ayrıca göç hareketlerinin aile yapısı üzerindeki sonuçlarına değinilerek, aile yapısının kültürel olarak değişime uğradığı kırsal ve kentsel aileler arasındaki farklılıkların ortadan kalkarak kültürel değerlerin iç içe geçtiği ve bu belirli bir tek tipleşmenin, gelecekte ülkenin tüm nüfusu için geçerli olan yeni bir aile matrisine yol açacağı belirtilmiştir.

Odabaş, Akkaya ve Polat (2020), *Kent Kültürü ve Yaşamında Yenilikçi Kütüphaneler ve Kütüphane Hizmetleri*, adlı çalışmalarında kent-kültür ilişkisi üzerinde durarak, artan kentleşme ve küreselleşmenin kent kültür hayatında yarattığı değişim ve dönüşümlere değinmişlerdir. Yakın geçmişte tamamlanan Gün, Pak ve Demir (2021)'in, *Responding to the Urban Transformation Challenges in Turkey: A Participatory Design Model For Istanbul*, adlı çalışmalarında Türkiye'nin doğal afetlere karşı savunmasız olduğunu ve bu nedenle 15 yıl içerisinde milyonlarca konutun yıkılıp yeniden yapılması planlandığını fakat mevcut yasal çerçeve ve uygulamaların katılımcı olmadığını belirtmektedirler. Bu kapsamda çalışmada Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamaları İstanbul odaklı eleştirel bir bakış açısı ile ele alınmış ve kentsel dönüşüm süreçleri için Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) tabanlı katılımcı bir tasarım modeli geliştirilmiştir.

3. Amaç, Kapsam ve Yöntem

Kentlerde hızlı, çarpık ve plansız kentleşme hareketleri sonucunda ortaya çıkan sorunları çözüme kavuşturmak için geliştirilen proje ve uygulamalardan biri de kentsel dönüşümdür. Ancak bu uygulama bir dizi sorunu da beraberinde getirmektedir ve söz konusu sorunların önemli bölümü kent sosyal yaşamı ile ilgilidir. Kentleşmenin kent kimliği üzerinde, kent kültürel ve sosyal hayatında yarattığı toplumsal sorunlar kentsel dönüşüm uygulamalarında yer alması gereken sosyal donatı alanları ile çözüme

kavuşturulabilir. Sosyal donatı alanları içerisinde bir kültürel tesis alanı olarak yer bulan kütüphaneler bilgi merkezlerinin bir uzantısı olarak, toplumsal gelişmeler ve ilerlemeler sonucu toplumun ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkan kurumlardır. Aynı zamanda yerleşik hayatın bir ürünü olan kütüphanelerin; kent kimliği ve kent kültürel sosyal hayatında önemli rol oynayan kurumlar olması sebebiyle kentsel dönüşüm projelerinin uygulama alanına girmeleri, kentsel dönüşüm uygulamalarında dikkate alınmaları ve uygulamaların aktif bir parçası haline getirilmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı: “Türkiye’de kentsel dönüşüm projelerinde sosyal donatı alanı olarak kütüphanelerin uygulama içerisindeki payını ve uygulama yaklaşımını ortaya koymak” olarak kurgulanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma soruları ise şu şekilde belirlenmiştir;

- Uygulamaya konan kentsel dönüşüm projelerinde sosyal donatı alanlarına yer verilmekte midir?
- Sosyal donatı alanları kentsel dönüşüm projelerinde ne ölçüde yer almaktadır?
- Sosyal donatı alanlarının içerisinde yer alan kütüphanelerin kent kültürel hayatındaki önemi kentsel dönüşüm projelerinde gözetilmekte midir?
- Sosyal donatı alanına yer veren kentsel dönüşüm projelerinin uygulama alanlarında kütüphaneler yer almakta mıdır; eğer yer veriliyorsa ne ölçüde yer almaktadır?

Amaç ve sorunlar doğrultusunda araştırmanın hipotezi; “Türkiye’de kütüphaneler kentsel dönüşüm projelerinde doğru ve çağın gereklerine uygun bir yaklaşımla dikkate alınmamaktadır” şeklinde oluşturulmuştur. Söz konusu hipotezle ilişkili olarak geliştirilen alt hipotezler ise şu şekilde kurgulanmıştır;

- Kentsel dönüşüm uygulamaları günümüzde hala Türkiye’nin önemli ve yaygın etkiye sahip toplumsal değişimlerinden biridir.
- Kentsel dönüşüm projelerinde sosyal donatı alanları yer alsa dâhi, sosyal donatı alanları nüfus esas alınarak planlanmamakta ve kent nüfusuna oranla sosyal donatı alanları yetersiz kalmaktadır.
- Kentleşmenin yoğun olduğu ve iç göç dinamiğinde önemli role sahip kentlerde oldukça önem arz eden bir unsur olmasına rağmen, sosyal donatı alanları ve kütüphaneler kentsel dönüşüm projelerinde yeterince önemsenmemektedir.
- Türkiye’nin az gelişmiş ve kalkınma projeleri ile desteklenen bölgelerinde, dışarıya göçü engellemek ve kent kültürel hayatını canlandırmada önemli rol oynayacak olan sosyal donatı alanları ve kütüphaneler bu bölgelerde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin odağında yer almamaktadır.

Araştırmada, kent olgusu ve Türkiye’de kentsel dönüşüm ve kentsel dönüşümde bilgi merkezlerinin mevcut durumunu kavrayabilmek için betimleme (durum saptama) yönteminden yararlanılmış ve çalışmanın konusu ve önemi doğrultusunda literatür (yazın) taraması yapılmıştır. Ayrıca web içerik analizi uygulanan araştırmada TOKİ’nin web sitesinde yer alan illere ve proje tipine göre sınıflandırılmış kentsel dönüşüm projeleri incelenmiştir. TOKİ resmi web sitesinde yer alan kentsel dönüşüm projeleri, proje tiplerine göre; afet konutu, alt gelir gurubu, altyapı ve/veya sosyal donatı, bakım ve onarım, hizmet alımı, idare konut uygulaması, ikmal ihalesi, kamu hizmet binası, gelir paylaşımı proje, kentsel dönüşüm ve gelişim projesi, konut + sosyal donatı, danışmanlık hizmetleri, restorasyon, tarımköy, stadyum, talep organizasyon, protokol & Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), millet bahçesi ve diğer olarak sınıflandırılmıştır.

Araştırma kapsamında sosyal donatı alanları içerisinde yer alan kütüphanelerin uygulama içerisindeki payını ortaya koymak amacı ile altyapı ve/veya sosyal donatı ve konut + sosyal donatı alanı olarak sınıflandırılan projelere ait veriler toplanmıştır. 81 il için, il bağlamında sosyal donatı alanlarına yer veren (altyapı ve/veya sosyal donatı ve konut + sosyal donatı alanı) kentsel dönüşüm projeleri incelenmiş (toplam 1443 proje), tamamlanan ve halen inşaat aşamasında olan kentsel dönüşüm projelerine ait veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler bölge temelinde sınıflandırılmış ve Türkiye genelinde uygulanan kentsel dönüşüm uygulamalarında bilgi merkezlerinin bir türü olan kütüphanelere ne ölçüde yer verildiğine dair genel bir sonuca ulaşılmıştır.

Araştırmanın evrenini Türkiye’de TOKİ bünyesinde planlanan ve hayata geçirilen kentsel dönüşüm projeleri oluşturmaktadır. Bu noktada kentsel dönüşüm projelerinin takibi açısından Türkiye’de üst kurum olarak hizmet veren TOKİ kayıtları esas alınmış ve bunun için İdarenin resmi web adresi üzerinden kamu ile paylaşılan verilerden yararlanılmıştır. 15.01.2021-31.02.2021 tarihleri arasında TOKİ’nin resmi web sitesinde yer alan kentsel dönüşüm projeleri, proje tiplerine göre; altyapı ve/veya sosyal donatı ve konut + sosyal donatı alanı olmak üzere 81 il için incelenmiş, uygulamada yer alan projelerde sosyal donatı alanları ve Türkiye’de kentsel dönüşüm projelerinde bilgi merkezi olarak kütüphanelerin yeri saptanmıştır.

4. Bulgular

Kütüphaneler, kentli olmaya yardımcı, ortak bir kent kültürü oluşturma ve benimsenmesinde önemli rol oynayan kurumlardır. 2020 yılı itibari ile Türkiye nüfusunun %93’ü kentlerde yaşamaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2021). Kent yaşamının benimsenmesi, ortak bir kent kültürü çevresinde farklı kültürlerle sahip insanları birleştirmek için kütüphaneler önemli görevler üstlenmektedir. Peki, bu denli öneme sahip olan kütüphanelere kentsel dönüşüm projelerinde ne kadar yer verilmektedir? Bu sorunun cevabını araştırmak amacı ile Türkiye’de kentsel dönüşüm projelerini yürüten ve denetleyen resmi kurum olan TOKİ’nin web sitesinde yer alan veriler doğrultusunda kentsel dönüşüm projeleri incelenerek bölgesel olarak sınıflandırılmış ve kentsel dönüşüm projelerinde sosyal donatı alanlarına ve kütüphanelere ne ölçüde yer verildiği saptanmaya çalışılmıştır.

4.1. Akdeniz Bölgesi

Türkiye’nin iç ve dış göç dinamiğinde en fazla göç alan bölgelerinden biri olan Akdeniz Bölgesi, buna bağlı olarak kent yaşamının ve kentli uyumunun sorunları ile en çok yüzleşmek durumunda kalan coğrafyalarından biridir. TOKİ verilerine göre bölgede yer alan 8 ilde toplam 292 kentsel dönüşüm proje planlaması yapılmıştır. Bu projelerin 150’si tamamlanmış, 142’si halen inşaat aşamasındadır. Bölgede planlı projelerin %25’ine ev sahipliği yaparak, toplam proje sayısında ön plana çıkan kent olan Adana, tamamlanan ve inşaatı devam eden proje gruplarının yanı sıra, en çok sosyal donatı alanlarına yer verilen (40 proje) uygulamanın olduğu şehirdir.

Tablo 1

Akdeniz Bölgesine Ait Kentsel Dönüşüm Projeleri (2021)

İller	Tamamlanan Proje Sayısı	İnşaatı Devam Eden Proje Sayısı	Sosyal Donatı Alanına Yer Verilen Proje Sayısı	Kütüphaneye Yer Verilen Proje Sayısı	Toplam Proje Sayısı
Adana	35	38	40	1	73 (%25)
Antalya	20	15	18	0	35 (%11,9)
Burdur	10	15	9	0	25 (%8,5)
Hatay	21	18	20	0	39 (%13,3)
Isparta	19	8	15	0	27 (%9,2)
İçel (Mersin)	21	19	18	0	40 (%13,6)
Kahramanmaraş	13	17	16	0	30 (%10,2)
Osmaniye	11	12	13	1	23 (%7,8)
Toplam	150 (%51,3)	142 (%48,6)	149 (%51)	2 (%0,6)	292 (%100)

Kentsel dönüşüm projelerinin %50’sinden fazlası tamamlanmış olan Bölgede yürütülen projelerin %51’inde sosyal donatı alanı düzenlemesine yer verilmiş olmasına karşın, kütüphaneye yer verilen proje sayısı sadece 2 (%0,6)’dir. Bölgedeki en az kentsel dönüşüm planlamasının olduğu Osmaniye ve Adana’nın ev sahipliği yaptığı bu projelerin tamamlanma durumları ile tamamlanmış olmaları halinde kütüphanenin gerçekte uygulamanın aktif bir parçasına dönüşüp dönüşmediği konusunda TOKİ’nin web sayfasında bir bilgi paylaşımında bulunulmamıştır.

4.2. Marmara Bölgesi

Türkiye’de nüfusun yoğunlaştığı bölgelerden biri olan Marmara Bölgesi aynı zamanda yoğun göç hareketlerine de maruz kalan bölgelerden biridir. Bölgenin en yoğun nüfuslu kentini oluşturan İstanbul, bölgeye olan göç hareketlerinin büyük bir bölümünü karşılamaktadır. İstanbul aynı zamanda TÜİK’in 2020 yılı nüfus verilerine göre, Türkiye’nin en yoğun nüfuslu (15 milyon 462 bin 452 kişi ile) kenti konumundadır (TÜİK, 2021). Marmara Bölgesinde bulunan 11 il için TOKİ kapsamında 571 kentsel dönüşüm projesi uygulamaya konulmuş, projelerin 345’i tamamlanmış, 226’si halen inşaat aşamasındadır. Bölgedeki kentsel dönüşüm projelerinin %41,5’i (237) İstanbul için planlanmıştır.

Tablo 2

Marmara Bölgesine Ait Kentsel Dönüşüm Projeleri (2021)

İller	Tamamlanan Proje Sayısı	İnşaatı Devam Eden Proje Sayısı	Sosyal Donatı Alanına Yer Verilen Proje Sayısı	Kütüphaneye Yer Verilen Proje Sayısı	Toplam Proje Sayısı
Edirne	17	10	11	0	27 (%4,7)
Balıkesir	32	20	24	1	52 (%9,1)
Bilecik	12	6	8	1	18 (3,1)
Bursa	48	28	35	1	76 (%13,3)
Çanakkale	11	15	11	0	26 (%4,5)
İstanbul	140	97	85	4	237 (%41,5)
Kırklareli	4	6	4	0	10 (1,7)
Kocaeli	35	19	20	0	54 (%9,4)
Sakarya	31	10	21	2	41 (%7,1)
Tekirdağ	8	12	12	0	20 (%3,5)
Yalova	7	3	7	0	10 (1,7)
Toplam:	345 (%60,4)	226 (%39,5)	238 (%41,6)	9 (%1,5)	571 (%100)

Bölgede sosyal donatı alanlarını içerisinde barındıran projeler, toplam projelerin %41,6’sını oluşturmaktadır ki bu rakam sadece İstanbul (%41,5) için uygulanan proje miktarı ile neredeyse aynıdır. Kentsel dönüşüm planlamalarında İstanbul haricinde kütüphanelere yer veren kentlerin (Balıkesir, Bilecik, Bursa ve Sakarya) bölge içerisinde kentsel dönüşümdeki payları %32,7’dir. Bu %32,7’lik dilimde kütüphanelerin payı %2,6’dır. Bölgedeki diğer illerle kıyaslandığında projelerin büyük çoğunluğunun yoğunlaştığı İstanbul özelinde kentsel dönüşüm projelerinde kütüphanelerin yer aldığı projelerin oranı %1,6’dır. Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğunu barındıran Marmara Bölgesi genelinde ise planlanan kentsel dönüşüm projelerinin sadece %1,5’lik bölümünde kütüphaneler yer almaktadır. Kentsel mekânlar yönetmeliğinde nüfus ile doğru orantılı bir şekilde kurgulanması gereken sosyal donatı alanlarının içerisinde yer alan kütüphanelerin Marmara Bölgesinde yer alan kentsel dönüşüm projelerinde oranı ilgili yönetmelikle çelişmektedir.

4.3. İç Anadolu Bölgesi

Marmara Bölgesinden sonra Türkiye’de nüfusunun yoğunlaştığı bir diğer bölge olan İç Anadolu Bölgesi iç göç dinamiğinde öne çıkan bölgelerden biridir. Türkiye’nin başkenti Ankara’ya ev sahipliği yapan İç Anadolu Bölgesi bu özelliği sebebi ile Türkiye’de planlı kentleşme ve kentsel dönüşüm faaliyetlerinin öncülüğünü yapan bölgedir. TOKİ kapsamında İç Anadolu Bölgesi için 802 kentsel dönüşüm projesi planlanmış, bu projelerin 455’i tamamlanmış, 347’si halen inşaat aşamasındadır. Bölgede uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin %39,7’si sosyal donatı alanlarını içermektedir. Bölge içerisinde kentsel dönüşüm uygulamalarında %35’lik bir oranla öne çıkan il Ankara’da uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin %42,7’sinde sosyal donatı alanları yer almaktadır.

Tablo 3*İç Anadolu Bölgesine Ait Kentsel Dönüşüm Projeleri (2021)*

İller	Tamamlanan Proje Sayısı	İnşaatı Devam Eden Proje Sayısı	Sosyal Donatı Alanına Yer Verilen Proje Sayısı	Kütüphaneye Yer Verilen Proje Sayısı	Toplam Proje Sayısı
Aksaray	11	13	6	0	24 (%2,9)
Ankara	173	108	120	5	281 (%35)
Çankırı	16	11	11	0	27 (%3,3)
Eskişehir	16	16	15	0	32 (%3,9)
Karaman	13	12	7	1	25 (%3,1)
Kayseri	30	21	17	1	51 (%6,3)
Kırıkkale	16	12	10	0	28 (%3,4)
Kırşehir	17	14	18	1	31 (%3,8)
Konya	66	61	54	1	127 (%15,8)
Nevşehir	16	15	6	0	31 (%3,8)
Niğde	27	17	16	2	44 (%5,4)
Sivas	31	21	17	0	52 (%6,4)
Yozgat	23	26	22	0	49 (%6,1)
Toplam:	455 (%56,7)	347 (%43,2)	319 (%39,7)	11 (%1,3)	802 (%100)

Bölgede uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde %39,7 oranında sosyal donatı alanları yer almasına rağmen, sosyal ve kültürel donatı alanlarının içerisinde yer alan kütüphaneler sadece %1,3 oranında kentsel dönüşümde yer almaktadır. Türkiye'nin başkenti olması sebebi iç göç dinamiğinde etkin rol alan bu sebeple sosyal-kültürel donatı alanlarına en fazla ihtiyacı olan Ankara'da uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde kütüphanelerin oranı sadece %1,7'dir. Ankara harici sosyal donatı alanı olarak kütüphanelere yer veren kentlerde (Karaman, Kayseri, Kırşehir, Konya) ise kütüphanelerin kentsel dönüşümdeki payı %2,1'dir. Bölge genelinde sosyal donatı alanlarının kentsel dönüşümde aldığı rol %39,7 ve kütüphanelerin uygulama içerisindeki oranı %1,3'tür. Kentsel dönüşüm projelerinde kütüphanelerin uygulamanın aktif bir parçası haline dönüşüp dönüşmediğine dair TOKİ web sitesinde bir bilgi yer almamaktadır.

4.4. Ege Bölgesi

Türkiye'nin İstanbul (15 milyon 462 bin 452 kişi) ve Ankara'dan (5 milyon 663 bin 322 kişi) sonra en kalabalık nüfusa sahip ili olan İzmir'e (4 milyon 394 bin 694 kişi) (TÜİK, 2021) ev sahipliği yapan Ege Bölgesi kentler arası iç göç dinamiğinin yoğun yaşandığı bölgelerden biridir. TOKİ kapsamında Ege Bölgesi için planlanan 354 proje bulunmakta olup projelerin 179'u tamamlanmış, 175'i halen inşaat aşamasındadır.

Tablo 4*Ege Bölgesine Ait Kentsel Dönüşüm Projeleri (2021)*

İller	Tamamlanan Proje Sayısı	İnşaatı Devam Eden Proje Sayısı	Sosyal Donatı Alanına Yer Verilen Proje Sayısı	Kütüphaneye Yer Verilen Proje Sayısı	Toplam Proje Sayısı
Afyonkarahisar	25	31	23	0	56 (%15,8)
Aydın	11	10	11	0	21 (%5,9)
Denizli	24	25	20	0	49 (%13,8)
İzmir	31	43	21	0	74 (%20,9)
Kütahya	45	23	28	0	68 (%19,2)
Manisa	24	21	23	0	45 (%12,7)
Muğla	6	13	8	0	19 (%5,3)
Uşak	13	9	6	1	22 (%6,2)
Toplam:	179 (%50,5)	175 (%49,4)	140 (%39,5)	1 (%0,2)	354 (%100)

Türkiye’nin en yoğun nüfuslu 3. ili olan İzmir Ege Bölgesinde planlanan kentsel dönüşüm projelerinde %20,9 gibi bir oranla öne çıkan İl’dir. Bölgede planlanan kentsel dönüşüm projelerinde sosyal donatı alanlarının oranı %39,5 ve bölgenin en yoğun nüfusuna sahip olan İzmir’de uygulamaya konulan kentsel dönüşüm projelerinde sosyal donatı alanlarının oranı ise %28,3’tür. Sosyal donatı alanlarının içerisinde kütüphanelerin bölgede ki oranı %0,2’dir ve kütüphaneler sadece Uşak’ta 1 kentsel dönüşüm projesinin uygulama alanına girmiştir. Uşak’ta uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin bölgedeki oranı %6,2, Uşak’ta uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde kütüphanelerin oranı ise %4,5’tir. Bölgede planlanan kentsel dönüşüm projelerinde %20,9 gibi bir oranda yer alan ve bölgenin iç göç dinamiğinde en fazla rol alan İzmir’de kütüphaneler uygulama içerisinde yer almamaktadır. Bölgede planlanan projelerin genelinde kütüphaneler sadece 1 projede %0,2’lik bir oranda yer almaktadır ve gerçekte kütüphanelerin uygulamanın aktif bir parçasına dönüşüp dönüşmediğine dair bilgiye TOKİ’nin web sitesinde yer verilmemiştir.

4.5. Karadeniz Bölgesi

Türkiye’de bulunan 81 ilin 18’inin bulunduğu Karadeniz Bölgesi en çok kente sahip bölgedir. TOKİ kapsamında Karadeniz Bölgesi için planlanan 511 proje bulunmakta, bölgede uygulamaya konulan kentsel dönüşüm projelerinin 275’i tamamlanmış olup 236’sı halen inşaat aşamasındadır. Sosyal donatı alanlarının kentsel dönüşüm projelerinde ki oranı %43’tür. Karadeniz Bölgesinde planlanan kentsel dönüşüm projeleri içerisinde %16’lık oranla öne çıkan il Trabzon’dur. Trabzon’da uygulamaya konan kentsel dönüşüm projelerinde (82) sosyal donatı alanlarının oranı %43,9 olmasına rağmen kütüphaneler Trabzon’da uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin uygulama alanında bulunmamaktadır.

Tablo 5

Karadeniz Bölgesine Ait Kentsel Dönüşüm Projeleri (2021)

İller	Tamamlanan Proje Sayısı	İnşaatı Devam Eden Proje Sayısı	Sosyal Donatı Alanına Yer Verilen Proje Sayısı	Kütüphaneye Yer Verilen Proje Sayısı	Toplam Proje Sayısı
Amasya	14	10	10	0	24 (%4,6)
Artvin	9	4	7	0	13 (%2,5)
Bartın	5	3	3	0	8 (%1,5)
Bayburt	9	4	5	0	13 (%2,5)
Bolu	20	17	17	0	37 (%7,2)
Çorum	17	18	10	1	35 (%6,8)
Düzce	20	12	16	0	32 (%6,2)
Giresun	13	15	16	0	28 (%5,4)
Gümüşhane	13	7	12	1	20 (%3,9)
Karabük	14	9	6	0	23 (%4,5)
Kastamonu	10	14	6	0	24 (%4,6)
Ordu	14	11	14	2	25 (%4,8)
Rize	18	16	13	0	34 (%6,6)
Samsun	20	21	16	0	41 (%8)
Sinop	5	5	4	0	10 (%1,9)
Tokat	15	18	14	1	33 (%6,4)
Trabzon	45	37	36	0	82 (%16)
Zonguldak	14	15	15	0	29 (%5,6)
Toplam:	275(%53,8)	236(%46,1)	220 (%43)	5 (%0,9)	511 (%100)

Bölgede kentsel dönüşüm projelerinde kütüphanelerin yer aldığı iller olan Çorum, Gümüşhane, Ordu ve Tokat’ın kentsel dönüşüm projelerindeki (511) payı %22,1, sosyal donatı alanlarındaki (220) payları ise %22,7’dir. Bölgede uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde kütüphanelerin oranı %0,9’dur. Bölgede 18 il bulunmasına rağmen kütüphaneler sadece 4 ilde kentsel dönüşüm projelerinde yer almakta ve diğer bölgelerde olduğu gibi kütüphanelerin gerçekte uygulamanın aktif bir parçası haline gelip gelmediğine dair TOKİ’nin web sitesinde bilgi verilmemiştir.

4.6. Doğu Anadolu Bölgesi

Doğu Anadolu Bölgesi Türkiye’de göç veren bölgelerden biri olması sebebi ile kentlerde yaşam kalitesi ve standardını attırmak, yeni iş kolları ve istihdam olanaklarını arttırarak bölge dışına göçü önlemek amacı ile gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamaları bölge için oldukça önem arz etmektedir. Bölge aynı zamanda Şırnak İli hariç Doğu Anadolu Projesi (DAP) projesinin uygulama alanındadır. DAP’ın ana hedefleri arasında; Bölgede ekonomik istihdamı artırarak ve sosyal bütünleşmeyi sağlayarak bölge dışına göçü durdurmak, göçün neden olduğu sosyal tahribatı önlemek, kırsal ve kentsel yaşam kalitesini ve refah seviyesini arttırmak, çarpık kentleşmeyi önlemek bulunmaktadır (DAP, 2000, s.1). Bölgede TOKİ kapsamında 552 kentsel dönüşüm projesi uygulamaya konmuş, uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin büyük çoğunluğu 355’i tamamlanmış 197’si halen inşaat aşamasındadır. Bölgede uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin 242’sinde sosyal donatı alanlarına yer verilmiştir.

Tablo 6

Doğu Anadolu Bölgesine Ait Kentsel Dönüşüm Projeleri (2021)

İller	Tamamlanan Proje Sayısı	İnşaatı Devam Eden Proje Sayısı	Sosyal Donatı Alanına Yer Verilen Proje Sayısı	Kütüphaneye Yer Verilen Proje Sayısı	Toplam Proje Sayısı
Ağrı	15	18	20	0	33 (%5,9)
Ardahan	7	5	6	0	12 (%2,1)
Bingöl	35	12	26	0	47 (%8,5)
Bitlis	18	10	17	0	28 (%5)
Elazığ	26	11	15	1	37 (%6,7)
Erzincan	41	15	14	1	56 (%10,1)
Erzurum	38	19	20	1	57 (%10,3)
Hakkâri	10	10	13	0	20 (%3,6)
Iğdır	4	6	7	0	10 (%1,8)
Kars	16	9	11	0	25 (%4,5)
Malatya	37	18	26	1	55 (%9,9)
Muş	8	7	6	0	15 (%2,7)
Şırnak	12	17	15	0	29 (%5,2)
Tunceli	13	15	11	0	28 (%5)
Van	75	25	35	0	100 (%18,1)
Toplam:	355(%64,3)	197(%35,6)	242(%43,8)	4 (%0,7)	552 (%100)

Bölge içerisinde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde %18,1’lik bir oran ile Van ili ön plana çıkmaktadır. Bölgede uygulanan sosyal donatı alanlarına sahip projelerin 35’inde Van ili yer almış olmasına rağmen sosyal donatı alanları içerisinde kütüphanelere yer verilmemiştir. Bölgede Van’ı takiben sırasıyla Erzurum (%10,3), Erzincan (%10,1), Malatya (%9,9), Elazığ (%6,7) bölgede kentsel dönüşüm uygulamalarının yoğunlaştığı illerdir. Sosyal donatı alanları içeren projelerde (242) bu illerin toplam oranı %30,9’dur. Aynı zamanda bu iller (Erzurum, Erzincan, Malatya, Elazığ) bölgede uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin uygulama alanına %0,7’lik bir pay ile dâhil olan kütüphanelerin, projelerde yer verildiği illerdir. Bölge genelinde uygulanan 552 projeden sadece 4’ünde (%0,7) kütüphanelere yer verilmiştir. Özellikle bölge dışına göç ’ün yoğun olduğu ve kalkınma projeleri ile desteklenen Doğu Anadolu Bölgesinde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde kültürel ve toplumsal bir kurum olarak önem arz eden kütüphanelerin uygulamanın aktif bir parçası haline dönüşüp dönüşmediğine dair TOKİ’nin web sitesinde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

4.7. Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Güneydoğu Anadolu Bölgesi de tıpkı sınır komşusu olan Doğu Anadolu Bölgesi gibi bölge dışına göç veren bölgelerden biridir. Bölgede uygulanan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ile bölgenin gelişmişlik düzeyini arttırarak istihdam ve iş koşulları ile yaşam kalitesini arttırmak ve bölge dışına göç önlenmeye çalışılmaktadır. Bölgede bulunan 8 il GAP kalkınma projesinin uygulama alanındadır. TOKİ kapsamında Güneydoğu Anadolu bölgesinde bulunan 8 il için 305 kentsel dönüşüm projesi uygulama

konmuş olup, bu projelerin büyük bir çoğunluğu 172’si tamamlanmış, 133’ü halen inşaat aşamasındadır. Uygulamaya konan kentsel dönüşüm projelerinin %44,2’sinde sosyal donatı alanları yer almaktadır.

Tablo 7

Güneydoğu Anadolu Bölgesine Ait Kentsel Dönüşüm Projeleri (2021)

İller	Tamamlanan Proje Sayısı	İnşaatı Devam Eden Proje Sayısı	Sosyal Donatı Alanına Yer Verilen Proje Sayısı	Kütüphaneye Yer Verilen Proje Sayısı	Toplam Proje Sayısı
Adıyaman	16	21	14	0	37 (%12,1)
Batman	23	20	24	1	43 (%14)
Diyarbakır	37	26	29	1	63 (%20,6)
Gaziantep	32	18	18	1	50 (%16,3)
Kilis	4	4	4	0	8 (%2,6)
Mardin	12	15	14	2	27 (%8,8)
Siirt	8	7	7	0	15 (%4,9)
Şanlıurfa	40	22	25	0	62 (%20,3)
Toplam:	172 (%56,3)	133 (%43,6)	135 (%44,2)	5 (%1,6)	305 (%100)

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde %20,6 (63) projede yer alarak öne çıkan il Diyarbakır’dır. Diyarbakır’da uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde (63) sosyal donatı alanlarının oranı %46, kütüphanelerin oranı ise %1,5’dir. Diyarbakır’dan sonra bölgede kentsel dönüşümde %20,3’lük (62) bir oran ile en fazla yer alan ikinci il Şanlıurfa’da ise kütüphaneler kentsel dönüşüm projelerinin uygulama alanına girememiştir. Bölgede uygulanan 305 projenin %44,2’sinde sosyal donatı alanları yer alırken kütüphaneler sadece %1,6’sında yer almaktadır. Bölgede bulunun 8 ilin sadece 4 tanesinde (Batman, Diyarbakır, Gaziantep ve Mardin) kütüphaneler yer almakta ve bölge genelinde uygulanan projelerde kütüphanelere %1,6 oranında yer verilmektedir. Kütüphaneleri içeren projelerin tamamlanma durumlarına ve tamamlandıkları takdirde elde edilebilecek kazanımlara ilişkin TOKİ’nin web sitesinde bilgi paylaşımında bulunulmamıştır.

5. Sonuç ve Öneriler

Kentler oluşmaya başladıkları andan itibaren toplumsal ve tarihsel süreçlerin bir parçası olur ve bu süreçler sürekli bir değişim ve dönüşümü ifade eder. Kentsel dönüşüm, söz konusu değişim ve dönüşüm süreçlerinin en yaygın etkiye sahip örneklerinden biridir. Bu bağlamda kentsel dönüşüm sürecinin sağlıklı işletilmesi ve bu sürece sağlıklı uyum, tüm kent paydaşlarının çıkarını ifade eder.

Kentsel dönüşüm uygulamalarının amaç ve yöntemleri değişen ihtiyaçlar ve politikalar doğrultusunda gelişme göstermiş, kentleşmenin kentlerde yarattığı sosyal ve kültürel sorunları çözüme kavuşturmak için yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlayan toplum odaklı kentsel dönüşüm faaliyetleri önem kazanmıştır. Çünkü hızlı ve plansız kentleşme kentlerde sadece fiziksel ve teknik sorunlara yol açmakta kalmamış kentin toplumsal, kültürel ve sosyal yapısında birçok değişikliğe yol açmıştır. Özellikle 2000’li yıllardan sonra uygulamaya konan kentsel dönüşüm projeleri, kentlerdeki toplumsal ve kültürel sorunları çözüme kavuşturmayı hedeflemektedir.

Hızlı kentleşme, kentlerde heterojen bir toplum yapısı yaratmış, kent içerisinde yaşayan insanlar ile kente daha sonradan gelenler arasında kültürel ve toplumsal birçok farklılık olması kentlerin sosyal toplumsal yapısını olumsuz etkilemiştir. Her kentin kendi tarihsel ve sosyal süreci içerisinde içinde yaşayan toplum ile birlikte geliştirdiği kültürel yapısı varken, kente doğru yapılan her göç hareketinin sonucunda kentler farklı toplumsal ve kültürel yapıya sahip insanların bir arada yaşadığı alanlar olmaya başlamıştır. Hızlı kentleşme ile birlikte önem kazanan kentleşme kavramı, insanların kent kültürel yapısını uyum sağlayarak kent toplumsal hayatını benimsemiş olmalarını ifade eder. Kentsel dönüşüm projelerinde son yıllarda yer almaya başlayan ve oldukça önem arz eden sosyal donatı alanları kentlerdeki kamusal alanları oluşturarak hızlı kentleşmenin kent üzerinde yarattığı olumsuzluklar karşısında çözüm olabilecek kentleşme ve kentleşmeye yardımcı alanlardır. Eğitim, sağlık, kültürel,

dini ve spor tesisleri ile park, bahçe meydan ve rekreasyon alanlarını kapsayan sosyal donatı alanları kent içerisinde yer alan kamusal mekanları oluşturmaktadırlar.

Kentlerde bulunan kamusal mekânlar olarak sosyal donatı alanları; kentte yaşayan insanların birbiri ile iletişim ve etkileşimde buldukları alanlar olarak kültürel alışverişin gerçekleştiği alanlardır. Bu sayede kentlerde ortak bir kültürel ve sosyal hayatın oluşturulması ve süreklilik kazanması sağlanabilir. Kamusal mekânlar, İnsanların hiçbir kısıtlama olmaksızın kullanabildiği, kentlerde insanların sosyalleşip vakit geçirdikleri, kente daha sonradan gelenlerin kente uyum sağlamasına yardımcı olan ve kentler için oldukça önem arz eden alanlardır.

Sosyal donatı alanlarının içerisinde yer alan kültürel tesis alanlarından birisi de kütüphanelerdir. Kütüphaneler, bilgi merkezi türlerinin kentlerde en yaygın kullanım alanına sahip üyesidir. Kütüphaneleri de içerisinde barındıran bilgi merkezleri, toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda kurulan, içerisinde buldukları toplumun kültürel, bilgi birikimlerinin depolanarak saklandığı toplumun hafızası niteliğinde kurumlardır. Bilgi merkezleri kütüphane, müze, arşiv gibi türlere ayrılrsa, hizmet standartları ve şekilleri değişse dahi bilgi merkezlerinin ortak toplumsal rolleri vardır. Bilgi merkezleri içerisinde bulunduğu toplumun tarihsel sürecini ve bu süreçte edindiği bilgi birikimlerini, kültürel, geleneksel, folklorik özelliklerini koruyan bunlarla ilgili bilgi ve belgeleri depolayan, toplumun dün-bugünü-yarına arasında köprü görevi gören kurumlardır.

Bilgi merkezlerinin bir türü olan kütüphaneler kentsel donatı alanlarının içerisinde yer alan kültürel tesislerden birisidir. Kütüphaneler buldukları kenttin sosyal, kültürel ihtiyaçlarını ve aynı zamanda bünyesinde barındırdığı dermesi ile insanların bilgi ihtiyacını karşılayan kurumlardır. Kütüphaneler içerisinde yer alan kent kitaplıkları ile kenttin tarihsel gelişimine ışık tutmakta ve geçmişten günümüze kadar olan süreçte kenttin toplumsal, kültürel ve teknik değişimini yansıtarak kent kültürüne katkıda bulunmaktadır. Verdikleri geleneksel hizmetler ile kent kültür ve hayatına önemli katkıda bulunan kütüphaneler zamanın koşullarına uyum sağlayarak hizmetlerini çeşitlendirmekte ve yenilikçi kütüphane hizmetleri ile birlikte kentlerde insanların bir araya gelip birlikte vakit geçirebilecekleri, kültürel ve sosyal faaliyetlerde bulunabilecekleri kültürel etkileşime imkân tanıyan kurumlardan biri olmaktadır.

Kendi içerisinde ekonomik bir alan yaratan kentsel dönüşüm kavramı sadece binalar ve kentsel alanlar değil kentlerin ihtiyaç duyduğu kent kültürel değerlerine ve sosyal yaşamına uygun kentsel sosyal donatı alanlarını barındırmak zorundadır. Yerleşik yaşamın bir ürünü olarak ortaya çıkan kütüphaneler, toplumun ve milli kültürün hafızası niteliğinde, kültürel, sosyal ve toplumsal kurumlardır. Kent yaşamında da önemli sosyal, kültürel öneme sahip olan kütüphaneler kentsel dönüşüm projelerinde önem verilmesi ve yer alması gereken kurumlardır. Kentsel dönüşüm uygulamalarında kütüphanelerin yerini saptamak amacıyla Türkiye’de TOKİ önderliğinde tamamlanan ve halen inşaatı devam eden projeler il kapsamında incelenmiş, proje tipine göre sosyal donatı alanlarına yer veren projeler üzerinde durularak sosyal donatı alanları içerisinde kütüphanelerin yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. TOKİ’nin web sitesinde il kapsamında yapılan incelemeler sonucunda elde edilen veriler Türkiye’nin bölgelerine göre sınıflandırılmış, böylece bölgesel çapta toplam proje sayısı, tamamlanan proje sayısı, inşaatı devam eden proje sayısı, sosyal donatı alanına yer verilen proje sayısı, kütüphaneye yer verilen proje sayısına ait veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda araştırmanın sonuçları şu şekildedir:

- TOKİ’nin yürüttüğü kentsel dönüşüm uygulamalarında sosyal donatı alanlarına yer veren projelerin (1.443) içerisinde, bölgesel çapta en çok sosyal donatı alanına sahip bölge İç Anadolu Bölgesidir. İç Anadolu Bölgesini sırayla, Marmara, Doğu Anadolu, Karadeniz, Akdeniz, Ege ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri takip etmektedir. *Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği*, kentlerdeki sosyal donatı alanlarını için belirlediği standartta nüfus esas alınarak sosyal donatı alanlarının kentlerde planlanmasını ön görürken Marmara’nın İç Anadolu Bölgesinin gerisinde kalması araştırmanın alt hipotezlerinde yer alan “sosyal donatı alanları nüfus esas alınarak planlanmamakta ve kent nüfusuna oranla sosyal donatı alanları yetersiz kalmaktadır” önermesini desteklemektedir.
- Türkiye’de kentsel dönüşüm uygulamalarında en üst sırada yer alan İç Anadolu Bölgesi aynı zamanda, kütüphanelerin kentsel dönüşüm projelerinin uygulama alanına girdiği 37 projenin 11’inin uygulandığı bölgedir. Fakat kütüphanelerin bölge bazında uygulanan projelerdeki oranı üzerinden bakıldığında, Marmara Bölgesinin gerisinde kalmaktadır.

- Türkiye’nin en yoğun nüfuslu 3. ili olan İzmir kentsel dönüşüm projelerinde İstanbul ve Ankara kadar yer alamamıştır. Ülke genelinde uygulanan kentsel dönüşüm projelerine, Ankara %8,2, İstanbul %6,9, İzmir ise %2,1’lik bir oran ile dâhil olmuştur. İzmir’de uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde kütüphaneye hiç yer verilmemiş olması olumsuz olarak değerlendirilebilecek bir sonuçtur. Türkiye’nin en yoğun nüfuslu üçüncü ili olan ve iç göç dinamiğinde fazlaca yer alan ve dolayısıyla toplumsal ve kültürel birçok çeşitliliği içerisinde barındıran İzmir’de kütüphaneler kentsel dönüşüm projelerinin odağına girmemiştir. Araştırma kapsamında elde edilen bu çıkarım, araştırmanın alt hipotezlerinden olan “Kentsel dönüşüm projelerinde sosyal donatı alanları yer alsa dahi, sosyal donatı alanları nüfus esas alınarak planlanmamakta ve kent nüfusuna oranla sosyal donatı alanları yetersiz kalmaktadır” ve “Kentleşmenin yoğun olduğu ve iç göç dinamiğinde önemli role sahip kentlerde oldukça önem arz eden bir unsur olmasına rağmen sosyal donatı alanları ve kütüphaneler kentsel dönüşüm projelerinde göz ardı edilmektedir” önermelerini desteklemektedir.
- Türkiye’nin göç veren bölgeleri arasında yer alan Doğu Anadolu ile Güneydoğu Anadolu’nun kentsel dönüşüm projelerindeki oranları incelendiğinde ise Doğu Anadolu Bölgesi kentsel dönüşüm uygulamalarındaki payı %16,2, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin payı ise %9’dur. Sosyal donatı alanları içerisindeki payları ise Doğu Anadolu için %15,2, Güneydoğu Anadolu için ise %9,3’tür. Birbirine komşu olarak, Türkiye’nin doğusunda yer alan iki bölge aynı zamanda kalkınma projeleri ile desteklenmektedir fakat Güneydoğu Anadolu Bölgesinde uygulamaya konan kentsel dönüşüm projeleri ve projelerde yer alan sosyal donatı alanlarının oranı incelendiğinde Doğu Anadolu Bölgesinin gerisinde kaldığı görülmektedir. Fakat Doğu Anadolu da uygulanan kentsel dönüşüm projelerinde sosyal donatı alanı olarak kütüphanelere %0,7 oranında yer verilmesine rağmen Güneydoğu Anadolu’da uygulanan projelerin %1,6’sında kütüphaneler yer almaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen veriler doğrultusunda alt hipotezlerden biri olan “Türkiye’nin az gelişmiş ve kalkınma projeleri ile desteklenen bölgelerinde, dışarıya göçü engellemek ve kent kültürel hayatına canlandırmada önemli rol oynayacak olan sosyal donatı alanları ve kütüphaneler bu bölgelerde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin odağında yer almamaktadır” cümlesini desteklemektedir. Özellikle göç vermesi sebebi ile yaşam kalitesi ve standardının artırılması ve bölge dışına göçün önüne geçilmesi için bölgelerde sosyal donatı alanları ve kütüphaneler daha fazla ön planda tutulmalı ve kentlerin sosyal kültürel hayatı canlandırılmalıdır.
- Türkiye genelinde TOKİ’nin yürüttüğü 3.387 proje bulunmaktadır. Bu projelerden 1.931’i tamamlanmış, 1.456’sı inşaat halindedir. Toplamda 3.387 proje içerisinde 1.443 (%42,6) tanesinde sosyal donatı alanları yer almakta ve sadece 37 (%1,0) projede kütüphaneler sosyal donatı alanları içerisinde kentsel dönüşüm projeleri kapsamında yer almaktadır. Kütüphanelerin toplumsal rolleri ve kentler için önemi düşünüldüğünde uygulama içerisindeki oranı düşük görünmektedir. Uygulamaya konan kentsel dönüşüm projelerinde kütüphanelerin yer almamasına neden olabilecek faktörler (uygulamanın gerçekleştiği alanda zaten kütüphanelerin yer alması, uygulamanın çok küçük bir alanda gerçekleştirilmesi ve bu sebeple kütüphanelere kentsel dönüşüm projesinde yer verilmediği gibi) araştırma kapsamında göz önünde bulundurulmuştur. Fakat TOKİ kayıtlarında bu faktörleri doğrulayabilecek bilgi paylaşımına rastlanmamıştır. Ayrıca TOKİ’nin resmi web sitesinde yer alan projeler incelendiğinde görülmüştür ki, sosyal donatı alanları ve kütüphanelerin yer aldığı projelerde kütüphanenin gerçekte uygulamanın aktif bir parçasına dönüşüp dönüşmediği konusunda herhangi bir bilgi paylaşımında bulunulmamıştır.

Araştırmanın sonucu: çalışmanın çıkış noktasını oluşturan hipotezi -“Türkiye’de kütüphaneler kentsel dönüşüm projelerinde doğru ve çağın gereklerine uygun bir yaklaşımla dikkate alınmamaktadır”- desteklemektedir. Ayrıca araştırma kapsamında gözlenmiştir ki, kentsel dönüşüm uygulamaları günümüzde hala Türkiye’nin en önemli ve yaygın etkiye sahip toplumsal değişimlerinden biridir. Fakat kentsel dönüşümde sosyal donatı alanları konusunda ulusal bir eylem planı ve standart yoktur. Kentsel dönüşüm uygulamaları toplum odaklı çalışmalara doğru yönelim göstermektedir. Buna karşın hala kentleşmenin kent toplumsal hayatında yarattığı olumsuzluklara ve -kentlerde yer alması gereken kamusal alanlar dâhil olmak üzere- sosyal donatı alanlarına gereken önem gösterilmemektedir. Kentsel dönüşümde toplumsal sorunlar ile sosyal donatı alanlarının planlanması ve önemsenmesi konusunda gerekli özenin sergilenmemesi, kütüphaneleri bu uygulamalardan uzaklaştıran en önemli nedenlerden biridir. Kentleşmenin kentlerde yarattığı sosyo-kültürel ayrışmanın önüne geçerek, kentteki insanlar için bir sosyalleşme mekânı olan bu özelliği ile kültürel bütünleşmeyi ve etkileşimi destekleyen

kütüphaneler, aynı zamanda sundukları hizmet ile kentlerin hafızası olma özelliğinde olup tüm bu sebeplerden ötürü kentsel dönüşüm uygulamalarında daha çok yer edilmeleri ve önem gösterilmeleri gerekirken, kütüphaneler kentsel dönüşüm uygulamalarında dikkate alınmamaktadır.

Araştırmanın kapsamında elde edilen bilgiler ışığında ve araştırmanın sonuçları doğrultusunda şu öneriler sunulabilir:

- Kentsel dönüşüm projelerinin uygulama alanlarında halk bilinçlendirilerek, paydaş olarak projelendirme aşamasında yer almalıdırlar. Kentsel dönüşüm projelerinin yalnızca teknik, alt yapı ve toplu konut düzenlemeleri ile kalmayarak sosyal boyutlarının da olduğu anlatılmalı ve uygulamaya geçirilen projelerde bölge halkı kentlerinde yer alması gereken sosyal/kültürel donatı alanlarının önemini kavrayarak kentsel dönüşümde bu alanları talep etmelidirler. Hatta bölge halkına kentsel dönüşüm uygulamaları ilgili bilgilendirilmesi aşamasında kütüphaneler görev alarak, kent planlayıcılar ile halkı kütüphane bünyesinde bir araya getirebilirler. Söyleşi, toplantı gibi etkinlikler düzenlenerek halkın kentsel dönüşüm uygulamaları hususunda bilgilendirilmesi sağlanabilir.
- Kentsel dönüşüm projelerinde yer alacak sosyal donatı alanlarının uzun vadede kentte oluşturacağı kültürel uyum ve sosyal kültürel açıdan olumlu yönelimin kent özeline sağlayacağı faydalar gözetilmelidir. Sosyal ve kültürel alanlarla gelişme gösteren kentlerde yenilenen mekânların daha kolay pazarlanabilir olması kentsel dönüşüm projesinde yer alan paydaşlarının kütüphanelere bakış açısını olumlu anlamda değiştirecektir.
- Halk kütüphaneleri de bu noktada geleneksel hizmetlerini çeşitlendirerek, yenilikçi ve sosyal kültürel etkileşime fırsat veren hizmetler ile kentlerde ki sosyal hayatın içerisinde aktif rol almalıdırlar.
- Kütüphaneler sadece kitap okuma ve etüt salonu görevini görececek binalar olarak tasarlanmamalı, kullanıcıların sosyalleşebileceği, aynı zamanda kütüphanenin sunduğu diğer sosyal-kültürel aktivitelere (her yaşta kullanıcıya hitap edecek şekilde çeşitli kurslar, çocuklar için oyun alanları, sinema, tiyatro gibi) katılarak kültürel birikimini arttıracak mekânlar haline gelmelidirler. Bu şekilde ancak kütüphanelerin kentlerdeki kullanım oranları ve görünürlüğü artırılabilir.
- Kütüphanelerin konumu kent merkezinde, ulaşımın kolay olduğu, okul ve toplu taşıma araçlarına yakın, aynı zamanda kentte yer alan diğer kamusal alanlar (park, bahçe, alışveriş merkezi, kafe, sinema, tiyatro gibi) ile uyum içerisinde kurgulanmalıdır.
- Kentte sonradan gelenler için kütüphaneler kolay bulunabilir mekânlar olmalıdır. Bunu sağlamak için kentin ana ulaşım yollarına, kütüphanenin yerini gösterecek yönlendirme ve işaret tabelaları yerleştirilmelidir.
- Kütüphaneler içerisinde yer alan kent kitaplığı ile hem kent halkına hem de kente daha sonradan gelenlere, kentin kültürü ve tarihi ile ilgili bilgiler verecek eserleri dermesinde barındıran kurumlardır. Kütüphaneler içerisinde bulunan kent kitaplıkları kullanıcılar için daha görünür kılınmalı, kullanım oranı artırılmalıdır.
- Kentsel dönüşüm projelerinde yer alan sosyal donatı alanları yasal mevzuatlarda desteklenmelidir. Proje bazında ne kadar sosyal donatı alanına yer verildiği kentsel dönüşüm uygulamalarının, proje aşamasından uygulama ve sonuç aşamasına kadar denetim altında olmalıdır.
- Kentleşmenin sonuçları olarak toplumda artan bireyselleşme ve sosyal ayrışma kentlerde kamusal alanların varlığı ile çözüme kavuşturulabilir. Kentleşmenin yarattığı bireysel olma halinin önlenerek toplumsal bütünleşmeyi sağlayacak kurumlardan biride kütüphaneler olmalıdır.
- Kentsel dönüşümle birlikte oluşturulan yeni yerleşim bölgelerindeki kütüphanelerde görev yapacak personel çalıştığı hizmet verdiği kurumun toplumsal önemine sahip olmalı, sadece geleneksel hizmetler odaklı düşünen değil kütüphane hizmetlerini çeşitlendirmeye yardımcı ve kütüphane etkinliklerinde aktif rol oynayan kullanıcı ile etkileşim halinde personeller olmalıdır. Mevcut personellere bu konuda hizmet içi verilerek çalıştıkları kurumun toplumsal ve kent kültür hayatındaki önemi ve rolleri hakkında bilinçlenmeleri sağlanmalıdır.
- Kentlerde kütüphaneler tasarlanırken hatırlanması ve üzerinde durulması gereken önemli unsurlardan biri de yerel dokuya uyumlu kütüphane binalarının ve hizmetlerinin çeşitlendirilmesi sağlanmalıdır. Bölge ile uyumlu sürdürülebilir kentsel dönüşüm uygulamaları ve kütüphane hizmetleri için yerel uyumluluk son derece önemlidir.

- Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinde yer alan okul ve ibadethaneler gibi kütüphanelerinde nüfus içerisinde gösterimi detaylandırılmalıdır. Kent içerisinde kütüphane tasarlanırken bu oran dikkate alınmalı kentte yaşayan herkesin eşit bir şekilde kütüphane hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmalıdır.

Bilgi merkezleri, parçası oldukları kentin sosyal ve kültürel hayatında önemli role sahip olan ve ortak bir kent kültürü ile kentli olma bilinci oluşturmada aktif sorumluluk alması gereken/beklenen toplumsal kültür kurumlarıdır. Bu bağlamda günümüzde Türkiye’de kent dinamiğinin en önemli değişim alanlarından biri olan kentsel dönüşüm uygulamalarında söz konusu sorumluluğu dikkate alan bir “bilgi merkezlerini yeterince önemseme” durumunun olmadığı hipotezi ile başlanan araştırmada, bilgi merkezlerinin bir türü olarak sosyal donatı alanlarının içerisinde yer alan kütüphanelerin kent ile ilişkisi üzerinde durularak, kütüphanelerin kent kültürel ve sosyal hayatlarındaki önemi detaylandırılmıştır. Çalışma, kütüphanelerin kent kültürel hayatında ve ortak bir kentlilik bilinci oluşturmadaki rollerinin Türkiye’deki kentsel dönüşüm projelerinde dikkate alındığı, uygulamada sosyal donatı alanları içerisinde kütüphanelere yer verildiği, kent kültürel hayatında önemli bir yer tutan kütüphanelerin öneminin bu açıdan kavrandığı ve kütüphanelerin yenilikçi hizmetler ile kent sosyal hayatının vazgeçilmez ve aktif kullanım alanına sahip mekânlarından biri haline geldiği ölçüde anlam ve önem kazanacaktır.

Etik Standartlar ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Yazar Katkı Beyanı: Yazarlar makale için eşit oranda katkıda bulduklarını beyan ederler.

Finansal Destek: Yoktur.

Kaynakça

- Akkar, M. Z. (2006). Kentsel dönüşüm üzerine Batı’daki kavramlar, tanımlar, süreçler ve Türkiye. *TMMOB Şehir Plancıları Odası Planlama Dergisi*, (2), 29-38.
- Akkaya, M. A. (2020). Türkiye’de kentsel dönüşüm uygulamalarında bilgi merkezleri: yeni bir fırsat mı yoksa tehdit mi?. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 120-134.
- Akkaya, M. A. ve Polat, C. (2020). Kent kültür ve geleneği ile değerlerinin oluşumu ve aktarımında halk kütüphanelerinin yeri ve önemi: Niceliksel verilerle İzmir örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 110-137.
- Alparslan, H. İ. ve Tüter, A. (2016). Kentsel dönüşüm sürecinde TOKİ uygulamaları ve halkın algılarına göre değerlendirilmesi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 11-44.
- DAP. (2000). Doğu Anadolu projesi ana planı. http://www.dap.gov.tr/IMG_CATALOG/dosya/ana-plan.pdf
- Görgülü, Z. (2009). Kentsel dönüşüm ve ülkemiz, *1. İzmir Kent Sempozyum Bildirileri* içinde (ss.769-780). Türkiye Mühendisler ve Mimarlar Odası Birliği <http://www.tmmobizmir.org/wp-content/uploads/2014/05/200872.pdf>
- Gün, A, Pak, B. ve Demir, Y. (2021). Responding to the urban transformation challenges in Turkey: A participatory design model for Istanbul. *International Journal of Urban Sustainable Development*, 13(1), 32-55.
- Hayta, Y. (2016). Kent kültürü ve değişen kent kavramı. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(2), 165-184.
- Koçak, H. (2011). Kent-kültür ilişkisi bağlamında Türkiye’de değişen ve dönüşen kentler. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6 (2) , 259-269.

- Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği (2014). Resmî Gazete Tarihi: 14.06.2014 Resmî Gazete Sayısı: 29030.
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19788&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Nilă Stratone, M. C. (2019). The urbanization of rural communities, between the social need and the urban culture invasion. *Romanian Review of Social Sciences*, 9(17), 47–57.
- Odabaş, H., Akkaya, M. A. ve Polat, C. (2020). Kent kültürü ve yaşamında yenilikçi kütüphaneler ve kütüphane hizmetleri, *Arşiv Dünyası*, 7(1), 26-44.
- Skot-Hansen, D., Hvenegaard Rasmussen, C. ve Jochumsen, H. (2013). The role of public libraries in culture-led urban regeneration, *New Library World*, 114 (1/2), 7-19.
<https://doi.org/10.1108/03074801311291929>
- Tekeli, İ. (2011). *Kent, kentli hakları, kentleşme ve kentsel dönüşüm yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekkanat, S. S. ve Türkmen, S. N. (2018). Tarih boyunca kent formlarının biçimlenişi üzerine bir inceleme. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(4), 107-124.
- Toplu Konut İdaresi Başkanlığı [TOKİ] (2022). Sosyal donatılar. <https://www.toki.gov.tr/sosyal-donatilar>
- Toplu Konut İdaresi Kaynaklarının Kullanım Şekline İlişkin Yönetmelik (2002). Resmî Gazete Tarihi: 18.04.2002 Resmî Gazete Sayısı: 24730.
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20023888.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2021). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210>
- Yavaş, Y. (2002). *Kent planlamadan sosyal donatı alanı kavramı ve kütüphanelerin tasarım ilkeleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Yazar, A. (2015). Kent kültürü ve kimliğine tarihsel ve kuramsal bakış. *Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (3),117-144.
- Yılmaz, E. ve Çitçi, S. (2011). Kentlerin ortaya çıkışı ve sosyo-politik açıdan Türkiye’de kentleşme dönemleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 252-267.
- Yılmaz, S. (2015). *Kentsel dönüşüm projelerinin yaşam kalitesine etkisi: İstanbul Karaköy Salıpaazarı örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi.